

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бізнес - адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності

**Кваліфікаційна робота
бакалавра**

на тему: «Управління консультаційними послугами Запорізької торгово-
промислової палати в сфері ЗЕД в умовах скорочення експорту»

Виконав : студент 5 курсу, групи 6.0739-зед-з _____
спеціальності 073 менеджмент освітньої програми
менеджмент зовнішньоекономічної діяльності _____

Назіна А.О. _____

Керівник : викладач кафедри бізнес-адміністрування і
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
д.філос., PhD _____

Акімов А.В. _____

Рецензент : завідувач кафедри бізнес-адміністрування
і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
доктор наук з державного управління, професор _____

Бікулов Д. Т. _____

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет менеджменту _____

Кафедра бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітня програма Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

Д.Т. Бікулов

« ____ » _____ 2024 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

Назіна Анжеліка Олександрівна

1. Тема роботи «Особливості впровадження інноваційних технологій як головний компонент розвитку вітчизняних підприємств»

керівник роботи: Акімов А.В., викладач кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, д.філос., PhD

затверджені наказом ЗНУ від 27.12.2023 року № 2227-с

2. Строк подання студентом роботи 25.05.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, монографії, періодичні та аналітичні вітчизняні та зарубіжні матеріали, фінансова звітність підприємства, інтернет ресурси

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

1 СУТНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗТПП ТА ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) __

2 таблиць

4 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Акімов А.В.		
2	Акімов А.В.		

7. Дата видачі завдання 01.10.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи у наукового керівника.	01.10.2023	
2.	Затвердження змісту роботи.	02.10.2023	
3.	Огляд літератури за темою кваліфікаційної роботи.	03.10.23-13.11.23	
4.	Розробка чернетки I розділу кваліфікаційної роботи.	14.11.23-23.12.23	
5.	Написання I розділу кваліфікаційної роботи.	24.12.23-31.01.24	
6.	Збір розрахунково-аналітичного матеріалу за темою.	01.02.24-21.02.24	
7.	Розробка чернетки II розділу кваліфікаційної роботи.	22.02.24-20.03.24	
8.	Написання II розділу кваліфікаційної роботи.	21.03.24-29.04.24	
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно вимог.	30.04.24-08.05.24	
10.	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	09.05.2024	
11.	Проходження нормоконтролю.	10.05.24-20.05.24	
12.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру.	25.05.2024	
13.	Захист кваліфікаційної роботи.	травень 2024	

Студент

(підпис)

А. О. Назіна

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

А. В. Акімов

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

(підпис)

Т. М. Магомедова

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 55 с., 4 рис., 2 табл., 61 джерело.

Об'єкт дослідження – консультаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Предмет дослідження - функції та задачі торгово-промислових палат у розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств регіону.

Методи дослідження: економіко-статистичні, економіко-математичні та логічні.

Метою роботи - розробка методичних засад підвищення ефективності діяльності регіональних торгово-промислових палат з метою вдосконалення регіональної інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності.

Специфікою даної роботи є вирішення у ній наступних завдань: визначено сутність та складові елементи інфраструктури ЗЕД; досліджено роль торгово-промислової палати в системі інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності регіону; проаналізовано моделі розвитку торгово-промислових палат як складових елементів інфраструктури ЗЕД; визначено особливості діяльності регіональних торгово-промислових палат у системі інфраструктурного забезпечення ЗЕД в Україні; досліджено функції Запорізької торгово-промислової палати у системі інфраструктурного забезпечення ЗЕД Запорізького регіону; здійснено аналіз поточної діяльності ЗТПП щодо вдосконалення інфраструктури забезпечення ЗЕД підприємств. На основі виконаного дослідження визначено систему перспективних заходів щодо формування та розвитку інфраструктури ЗЕД регіону, а також напрямки вдосконалення інфраструктури ЗЕД підприємств регіону засобами ЗТПП.

ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА, КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ПОСЛУГИ,
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, КОНСАЛТИНГ, ІНФОРМАЦІЙНІ
ПОСЛУГИ.

ABSTRACT

Bachelor's thesis: 55 pages, 4 figures, 2 tables, 61 sources.

The object of the research is consulting support for foreign economic activity.

The subject of the study is the functions and tasks of the chambers of commerce and industry in the development of foreign economic activity of the region's enterprises.

Research methods: economic-statistical, economic-mathematical and logical.

The purpose of the work is to develop methodological principles for increasing the efficiency of regional chambers of commerce and industry with the aim of improving the regional infrastructure of foreign economic activity.

The specificity of this work is the solution of the following tasks: the essence and constituent elements of the infrastructure of the ZED are determined; the role of the Chamber of Commerce and Industry in the infrastructure system of the region's foreign economic activity was investigated; the development models of chambers of commerce and industry as constituent elements of the infrastructure of the economic zone are analyzed; the specifics of the activity of regional chambers of commerce and industry in the system of infrastructural support of trade fairs in Ukraine are determined; the functions of the Zaporizhia Chamber of Commerce and Industry in the system of infrastructural support of the ZED of the Zaporizhia region were investigated; an analysis of the current activity of the State Economic and Trade Commission regarding the improvement of the infrastructure for providing the enterprises with EZD was carried out. On the basis of the completed research, a system of promising measures for the formation and development of the infrastructure of the regional trade fair is determined, as well as the directions for improving the trade fair infrastructure of the region's enterprises by the means of trade fairs.

CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY, CONSULTING SERVICES, FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES, CONSULTING, INFORMATION SERVICES.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА	2
РЕФЕРАТ	4
АВСТРАСТ.....	5
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 СУТНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ	9
1.1 Торгово-промислова палата як елемент інфраструктури ЗЕД регіону	9
1.2 Моделі розвитку торгово-промислових палат як надавачів консультаційних послуг в сфері ЗЕД.....	14
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗТПП ТА ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ	21
2.1 Функції Запорізької торгово-промислової палати.....	21
2.2 Діяльність ЗТПП щодо вдосконалення консультаційного забезпечення ЗЕД підприємств Запорізького регіону	28
2.3 Вдосконалення надання консультаційних послуг ЗТПП підприємствам регіону	33
ВИСНОВКИ.....	46
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	50

ВСТУП

Сучасний ринок як форма господарювання утверджується не тільки в організації процесів, але й шляхом становлення та вдосконалення його інфраструктури. Інфраструктура розглядаються як система, що забезпечує діяльність господарчих суб'єктів.

Наявний світовий досвід показує, що інституцією великого потенціалу та ефективності з точки зору розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) за ринкових умов може стати торгово-промислова палата (ТПП). В Україні сьогодні відсутні системні дослідження щодо ефективності функціонування та розвитку таких інституцій, особливо їх регіональних відділень.

Не є дослідженим і сучасний стан взаємовпливу регіональних палат та основних економічних показників регіону їх діяльності, зокрема обсягу послуг палати, рівня їх диверсифікації, з одного боку, та експорту, імпорту, рівня розвитку малого бізнесу, дебіторської заборгованості, внутрішніх та зовнішніх інвестицій регіональної економіки з іншого. Недослідженим є і вплив різноманітних аспектів трансформації наявних у світі основних моделей ТПП на економічні процеси загалом, можливості палат у сфері фінансування експорту. Специфіка України – у великих перепадах розвитку окремих регіонів. Це вимагає дослідження та особливого наголосу на роботі регіональних торгово-промислових палат, діяльність яких суттєво залежить від стану регіональної економіки а також має реальний вплив на неї.

Дослідженню проблеми покращення інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств України та її регіонів, а також ролі у даному процесі торгово-промислових палат присвячено роботи багатьох вчених-економістів: А. Амоша, В. Бакіров, Д. Богиня, З.С. Варналій, М. Долішній, Т. Заяць, О. Куценко, Е. Лібанова, І.І. Мазур, В. Мандибура, А.І. Мокій, В. Новіков, О.Ф. Новікова, А.П. Павлюк, В.І. Чужиков, О. Якуба та ін.

Однак питання розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності та місця ТПП у системи забезпечення ЗЕД регіону потребує більш детального розгляду та аналізу.

Метою роботи є розробка методичних засад підвищення ефективності діяльності регіональних торгово-промислових палат з метою вдосконалення регіональної інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання:

- дослідити роль торгово-промислової палати в системі інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності регіону;
- дослідити функції Запорізької торгово-промислової палати у системі інфраструктурного забезпечення ЗЕД Запорізького регіону;
- визначити систему перспективних заходів щодо формування та розвитку інфраструктури ЗЕД регіону, а також напрямки вдосконалення інфраструктури ЗЕД підприємств регіону засобами ЗТПП.

Предметом дослідження є функції та задачі торгово-промислових палат у розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону.

Об'єкт дослідження – консультаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Методи дослідження: методологічною основою дослідження є сукупність аналітичних, економіко-статистичних, економіко-математичних та логічних методів.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

1.1 Торгово-промислова палата як елемент інфраструктури ЗЕД регіону

Торгово-промислові палати є суб'єктами недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю. В Україні правовий статус торгово-промислових палат визначається Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні» від 2 грудня 1997 р. № 671/97-ВР [10]. Слід зазначити, що метою створення та діяльності торгово-промислових палат, серед іншого, є сприяння інтеграції національної економіки у світову господарську систему, створення сприятливих умов для науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та підприємцями зарубіжних країн.

Аналіз функцій торгово-промислових палат (зокрема Торгово-промислової палати України) показує, що переважна більшість їхніх функцій реалізується саме у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

В системі та правовому статусі суб'єктів недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю опосередковується в цілому реалізація одних і тих самих цілей, завдань, функцій державного управління, що сформульовані в Конституції і законах України для системи органів державної влади, але з особливостями, що, серед іншого, знаходять своє відображення в організаційно-правовому статусі органів недержавного управління. Динамічність та комплексний характер розвитку зовнішньоекономічних процесів в нашій державі свідчить про те, що організаційно-правові проблеми недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю, система та правовий статус суб'єктів такого управління мають постійно бути предметом постійної уваги юридичної науки.

Курс України на європейську інтеграцію передбачає трансформацію стандартів економічної діяльності підприємств та наближення їх до європейських. При цьому найбільш значущими проблемами вітчизняних підприємств є проблеми освоєння культури підприємництва, набуття підприємницьких та управлінських навичок, обізнаності щодо технічних аспектів забезпечення якості продукції та послуг, що користуються попитом в економіці ринкового типу. Отже існує потреба в підвищенні якості підготовки підприємців, і найважливішу роль в задоволенні цієї потреби відіграє забезпечення їх доступу до відповідної інформації. Це покликані здійснювати суспільні організації, що сприяють підприємницькій діяльності - бізнес-асоціації (інститути підтримки підприємництва, центри підприємництва тощо), які формують світовий досвід підприємництва [14].

Інформацію про конкретні функції торгово-промислових палат та послуги, що вони надають вітчизняним підприємцям, містять офіційні Інтернет-сайти Торгово-промислової палати України та регіональних торгово-промислових палат [20, 21]. На міжнародному рівні це сайти Асоціації торгово-промислових палат Європи [22] та світової мережі торгово-промислових палат [23].

Згідно з дослідженням цих джерел, функції торгово-промислових палат можна умовно розподілити на такі, що делегуються державою, і такі, що делегуються підприємцями-членами палат. Серед перших - стимулювання експорту і розвитку вітчизняної промисловості, проведення незалежної експертизи проектів нормативних актів в галузі економіки, надання підприємствам послуг з сертифікації, організація виставкової діяльності, захист інтересів членів палат в державних органах. Основними функціями, що делегуються палатам підприємцями, є організація взаємодії між підприємцями всередині країни та за кордоном, сприяння розвитку системи освіти та підготовки кадрів для підприємницької діяльності, організація інформаційної інфраструктури підтримки підприємництва, врегулювання суперечок між підприємствами. Проте проведений аналіз доступних джерел виявив

відсутність чіткого розмежування між функціями торгово-промислових палат і послугами, що надаються ними для підприємств в рамках власних повноважень [24].

Загальною місією бізнес-асоціацій, що функціонують в сучасному світі, є захист інтересів своїх членів та сприяння розвитку їх бізнесу. Окреме місце в ієрархії бізнес-асоціацій посідають торгово-промислові палати - особливі недержавні бізнес-асоціації, що мають некомерційний характер діяльності. Найчастіше палати характеризують як особливий тип бізнес-асоціацій, що об'єднує підприємницькі структури різного типу, які, як правило, обслуговують певний адміністративний регіон [25, 26]. Основна частка їх бюджету припадає на членські внески, які є своєрідною оплатою послуг, що надаються підприємствам-членам.

На сьогодні функціонування торгово-промислових палат в світі здійснюється за трьома моделями: американською, європейською та азійською. Для американської моделі характерними є такі основні риси роботи палат, як впливовість, здатність пристосовуватися до змін, прагнення до статусу «прискорювача змін», демократизм і централізоване управління.

Торгово-промислові палати, що належать до європейської моделі, характеризуються наявністю встановленої законом сфери діяльності, високим ступенем формальної участі в роботі державного апарату, що формує політику у сферах, які стосуються бізнесу. В цьому плані примітним є досвід Федеративної Республіки Німеччини (ФРН), яка є лідером за кількістю функціонуючих бізнес-асоціацій - 5-7 тис. за різними оцінками [27]. Найбільші з них впливають на процес розроблення державної політики.

Обґрунтовуючи рішення щодо участі підприємства у діяльності певної бізнес-асоціації, його керівництво бере до уваги можливість асоціації задовольнити такі прагнення, як:

- налагодження контактів з органами влади, іншими регулюючими та контролюючими структурами, бізнес-організаціями для поліпшення (або збереження) умов здійснення підприємницької діяльності;

- отримання підтримки корпоративних ініціатив;
- встановлення ділових контактів з іншими суб'єктами підприємницької діяльності для налагодження нових ділових проектів, обміну інформацією, виявлення спільних інтересів та опрацювання можливих шляхів їх спільного досягнення;
- розв'язання конкретних суспільно-політичних або юридичних проблем (наприклад, лобіювання інтересів, участь у законотворчій діяльності, усунення адміністративних бар'єрів);
- вирішення галузевих або територіальних питань розвитку бізнесу, а також, у певних випадках, корпоративних суперечок;
- отримання інформаційних та освітніх послуг;
- поліпшення іміджу та підвищення власної самооцінки [28].

Наведені причини обумовлюють цілі та завдання функціонування торгово-промислових палат, діяльність яких охоплює усі сфери підприємництва, забезпечує вирішення будь-яких питань, що постають перед підприємцями в повсякденній практиці господарювання. Це в сукупності дозволяє сформувати інформаційно-організаційний механізм взаємодії торгово-промислових палат і підприємств.

Складовими взаємодії є функції підприємств, функції торгово-промислових палат та послуги, що надаються палатами для підприємств.

Аналіз діяльності вітчизняних регіональних торгово-промислових палат, а також Торгово-промислової палати України дозволив виділити такі основні функції, що виконуються палатами в Україні: практична допомога в проведенні торгово-економічних операцій підприємств; надання довідково-інформаційних послуг підприємцям; юридична підтримка з питань господарської діяльності в Україні та за її межами; сертифікація (оформлення сертифікатів походження товарів та послуг); переклади з іноземних мов і на іноземні мови; виставкова діяльність (організація виставкових заходів та сприяння участі підприємств у виставках); декларування (оформлення вантажних митних декларацій); надання рекламно-видавничих послуг (публікації, рекламні заходи); професійна

експертиза товарів і майна; управлінське консультування (надання опосередкованої кваліфікованої допомоги з питань ведення бізнесу).

Найбільш універсальними функціями торгово-промислових палат щодо обслуговування підприємств є практична допомога в проведенні торгово-економічних операцій, надання довідково-інформаційних послуг, професійна експертиза та управлінське консультування [30].

Визначення основних функцій торгово-промислових палат і виявлення їх взаємодії з функціями підприємств дають можливість згрупувати послуги, що надають палати, за функціями підприємств, що фактично означає відповідність послуг палати потребам бізнесу (табл. 1.1) [31].

Таблиця 1.1 - Взаємозв'язок функцій підприємств і послуг, що їм надають торгово-промислові палати

Функції підприємств	Функції ТПП	Послуги, що надають ТПП для підприємств
Планування	Управлінське консультування	Розробка і оцінка бізнес-планів і інвестиційних проектів за міжнародними стандартами
Маркетинг	Виставкова діяльність	Проведення виставкових заходів і організація участі підприємств у виставках, що проводяться за кордоном
	Надання довідково-інформаційних послуг	Внесення інформації про підприємства в Недержавний реєстр українських підприємств при ТПП України. Пошук українських і зарубіжних ділових партнерів, перевірка їх надійності
	Надання рекламно-видавничих послуг	Публікація імідж-статей, рекламних матеріалів, комерційних пропозицій, інформаційно-реklamних каталогів ділових заходів, рекламних проспектів, буклетів тощо. Забезпечення рекламної діяльності підприємств в Україні і за кордоном, розповсюдження. Послуги, що надають ТПП для підприємств комерційних пропозицій через друкарські і електронні засоби системи ТПП України
Підприємство	Практична допомога в проведенні торгово-економічних операцій	Розробка і рецензування зовнішньоекономічних договорів

Як можна бачити, спектр послуг торгово-промислових палат є надзвичайно широким і відповідає здійсненню підприємствами всіх основних функцій. Тому для вітчизняних підприємств співробітництво з палатами є

вельми важливим і перспективним, особливо при розширенні зовнішньоекономічної діяльності і створенні сприятливих умов для експортерів промислової продукції, що пов'язано зі вступом України до СОТ.

Аналіз принципів надання торгово-промисловими палатами ділових послуг підприємцям [35] та принципів управлінського консультування, яке можна вважати універсальною функцією торгово-промислових палат, дозволяє виробити загальні принципи взаємодії палат і підприємств: системність, етичні норми співпраці, широкі суспільні інтереси, єдність функцій, гнучкість, конкретність і об'єктивність.

Дослідження основних аспектів функціонування бізнес-асоціацій, їх місії, цілей, завдань і ролі в підтримці підприємництва, а також чинників, що впливають на рішення підприємств щодо участі в їх діяльності, дозволило розглянути організаційно-інформаційний механізм взаємодії підприємств і торгово-промислових палат, що створює підґрунтя для побудови взаємовигідних перспективних відносин. Виявлення галузей взаємодії функцій підприємств і торгово-промислових палат свідчить, що послуги, які надаються торгово-промисловими палатами, сприяють розвитку економічної діяльності підприємств за всіма функціями. Це зумовлює необхідність активізації подальшої взаємодії, пошуку ефективних шляхів співробітництва, забезпечення доступу керівників і менеджерів підприємств до знань, необхідних для успішного функціонування в умовах розвитку ринкових відносин і посилення глобальної конкуренції.

1.2 Моделі розвитку торгово-промислових палат як надавачів консультаційних послуг в сфері ЗЕД

Місце та значення торгово-промислових палат у інфраструктурі зовнішньоекономічної діяльності країни та регіону визначаються вибраною ними моделлю функціонування та розвитку. Здійснимо порівняльний аналіз таких моделей у контексті суспільно-економічних умов функціонування ТПП.

Загальноприйнятим є визнання торгово-промислових палат як феноменального явища сучасного суспільства. Палати як специфічний інститут представництва інтересів бізнесу відзначаються великим ступенем охопту підприємницького середовища, географічним масштабом діяльності, потенційними можливостями захисту інтересів бізнесу та силі впливу на економічний розвиток країн. Сьогодні всі держави світу (за виключенням Ватикану, Східного Тимора та Науру) мають торгово-промислові палати [36], яким відводиться роль інформаційного агента між суспільством, владою та підприємницьким сектором. Такий рівень розповсюдження палат фактично об'єднує підприємців всіх країн у глобальну систему, яка має внутрішню структуру у відповідності до складу адміністративно-територіальних утворень. Проте, роль торгово-промислових палат не обмежується виключно представницькими функціями. Важливою частиною діяльності палат є виконання захисних функцій, або таких, що забезпечують підприємствам- членам зниження певних підприємницьких ризиків у процесі щоденної господарської діяльності, а також надання специфічних послуг. Ключовим у всіх процесах, що протікають в системі взаємодії влади, бізнесу та палат є процес руху ділової інформації. Фінансова глобалізація, кризові явища у світовій фінансовій сфері, бурхливі темпи інформатизації бізнесу зумовлюють виникнення нових тенденцій та певну модифікацію ролі торгово-промислової палати як інформаційного агента.

Визначимо сучасну роль ТПП в системах інформаційної взаємодії «бізнес-влада» та «бізнес-бізнес» та тенденцій, що зумовлять специфіку цієї ролі в майбутньому. Взаємодію торгово-промислових палат, підприємств-членів та держави досліджують в рамках кількох теорій. Одним з перших досліджень цього питання можна вважати роботу засновника теорії груп А. Бентлі [37], який розглядав процес об'єднання індивідів в групи як єдиний засіб здійснювати вплив в політиці. За А. Бентлі, групи виникають та зникають: їх становище не дозволяє створити довгострокові стійкі зв'язки, що зумовлює наявність як багатьох груп у відповідності до певних об'єднуючих інтересів («плюралістичний феномен»). Пізніше цей підхід до формування груп було

адаптовано та продовжено Д. Труменом [38], який виділив певні категорії груп: категоріальні, соціальні та за інтересами. Торгово-промислові палати, таким чином, відносяться саме до груп за інтересами, які, за Труменом, мають виключний потенціал політичного впливу. Виникнення груп в даному випадку пояснюється виникненням певних соціально-економічних потрясінь, кризисних ситуацій. Альтернативну теорію було висунуто М. Олсоном [39], який вважав виникнення соціальних груп зумовленим виключно економічними інтересами. Підприємці об'єднуються не під впливом виключно криз, а заради отримання певної економічної вигоди. Ключовим моментом в теорії Олсона є проблема «фрірайдерства», тобто отримання доступу до знов створеного блага тих, хто не витрачав ані зусиль, ані грошей на його створення групою. Проблема фрірайдерства в рамках палат, тобто підприємців, що не є членами палати, але таких, що користуються певними пільгами та преференціями, яких добилися їхні колеги в процесі діяльності в рамках палат, ще потребує осмислення та вирішення на теоретико-методологічному та практико-методичному рівнях.

Теорія союзів, що побудована на фундаменті теорії груп, робить наголос на зниженні підприємницьких ризиків як основному мотиві утворення підприємницьких союзів, кожен з членів яких прагне певним чином обмежити ступінь невизначеності зовнішнього середовища (що стосується також і законодавчої бази). Розрізняють [40] три типи політики союзів: розподільчу, регулятивну та редистрибутивну. Торгово-промислові палати, за цією класифікацією, відносяться до таких, що використовують розподільчу політику, тобто прагнуть отримати такі вигоди, що не цікаві представникам інших типів союзів.

Сучасні дослідники пропонують здійснювати розгляд інституту торгово-промислових палат в рамках теорії організацій та теорії соціальних систем, що розглядають торгово-промислову палату, відповідно, як один з типів організацій, що підкоряється загальним для організації законам [41] та як соціальну систему. ТПП як система має певні характеристики, що роблять її чимось більшим ніж простою сумою властивостей її частин [42].

За твердженням Л. фон Берталанфі, соціально-економічні явища повинні розглядатися як системи, які мають складну внутрішню структуру та вплетені як органічне ціле в системи більш високого порядку, що є єдиним засобом отримання адекватної моделі протікання внутрішньосистемних процесів. В рамках системного підходу до вивчення інституту торгово-промислових палат можливо говорити про існування системи взаємодії «держава — ТПП — бізнес», основною метою якої є підтримка балансу інтересів підприємницького сектора та держави через утворення специфічного представницького органу, який, з одного боку, інформує владу про потреби підприємців, а з іншого — сприяє більш ефективній реалізації державної економічної політики та регулюючого впливу на підприємницький сектор. Специфікою цієї системи є наявність в ній двох специфічних підсистем: «бізнес-бізнес» та «бізнес-влада», що мають різні цілі. На відміну від вже загаданих представницьких функцій, ТПП в системі «бізнес-бізнес» займається сприянням розвитку підприємств через надання специфічних послуг.

У 2021 році в Україні спостерігалася повільна, проте чітка динаміка зростання обсягів послуг торгово-промислових палат, зважаючи на нерівномірний розподіл розвитку основних галузей в Україні. Лідерами цього процесу є найбільші за валовим обсягом послуг серед українських ТПП: Донецька, Дніпропетровська, Запорізька та Київська палати.

На 1.11.2001 року членами ТПП України були лише 4.037 підприємств та організацій. Цей показник є суттєво меншим, ніж у Німеччині (континентальна модель) чи США (англосаксонська модель) внаслідок специфіки вітчизняної моделі, тобто у нас існує варіант змішаної моделі. На 01.01.2003 членами палати були 4775 підприємств, зокрема, Київської — 799, Донецької — 362, Дніпропетровської — 335, Луганської — 185, Львівської — 183. Сьогодні — біля 10000 підприємств є членами Палати. Відсутність більш інтенсивної динаміки пояснюється концентрацією послуг палати, як правило, на зовнішньоекономічній діяльності [43].

Питання суттєвого збільшення членської бази набуде актуальності після появи у палат послуг, спрямованих безпосередньо на підприємства, що обмежують свою діяльність внутрішнім ринком і не ведуть зовнішньоекономічної діяльності. Наприклад, суттєво вплинути на обсяг послуг могла б передача палатам повноважень по веденню обов'язкового реєстру підприємств. Зазначимо, що вже сьогодні палати є ініціаторами роботи «єдиних реєстраційних офісів» (Донецька ТПП) [44]. Збільшення членської бази палат поки що відбувається за рахунок підприємств, зацікавлених насамперед у розвитку зовнішньоекономічного чинника своєї діяльності, що суперечить світовій тенденції локалізації їх основної діяльності, та має бути скориговане в майбутньому, адже метою ТПП є сприяння розвитку бізнесу незалежно від географічної орієнтації збуту.

Ключовим процесом, що протікає в системі взаємодії «бізнес — ТПП — влада» — є обмін інформацією. Сучасне світове господарство є результатом глибокої еволюції економічних процесів, їх інтернаціоналізації. Використання інформації у всіх сферах економічного, соціального, політичного життя суспільства, що підтримується швидким розповсюдженням комп'ютерних та інформаційних технологій, стає рушійною силою великих змін у всіх основних сферах життєдіяльності суспільства.

Світове господарство, як складний елемент, все більше стає нероздільним, глобальним цілим, в якому постійно формуються і проходять різнопланові процеси. Вирішальна роль у цьому розмаїтті подій і процесів також належить інформації. Це знаходить підтвердження у програмному постулаті в галузі інформаційної політики Гарвардського університету: «Без матеріалів нічого не існує. Без енергії нічого не відбувається. Без інформації ніщо не має значення» [45].

Характер діяльності торгово-промислової палати як інформаційного агента встановився з початку її діяльності. Датою створення першої у світі палати називають 1599 рік, коли в Марселі, заснували спеціальну комісію з чотирьох найдосвідченіших і поважних купців, які спираючись на власний

досвід і знання ближніх та дальніх ринків, повинні були давати поради щодо розвитку ремесел і торгівлі. З 1802 до 1804 року у Франції було засновано 176 палат. Згідно закону, усі підприємці повинні були належати до відповідної торгової палати, у кожному місті або регіоні дозволялося створення тільки однієї палати. Функцією палат було консультування державних органів щодо торгівлі і виробництва. Основним завданням було збирання, узагальнювання та подання до уряду поглядів і пропозицій ділового співтовариства відносно законодавства з економіки, податків, тарифів тощо, а також збирання та надання державним органам статистичних даних з питань торгівлі і виробництва.

Виділяють декілька моделей торгово-промислових палат, що використовуються в різних країнах. Різними дослідниками були запропоновані окремі методи визначення типу моделей за певними класифікаційними ознаками. Найбільш розповсюдженими є класифікація моделей палат за Г Ракером, М. Пилгримом та Р Майєром. Пізніше Федотовим В. І. було запропоновано додаткові параметри класифікації в роботі [46], які ми приймаємо за базові.

Палати євразійської моделі є унікальним варіантом подальшої еволюції інституту палат і конвергенції ознак англосакської і державної моделей. Вони мають: статус публічного права; 2) добровільне членство; 3) захист найменування палати; 4) регулювання території діяльності; 5) самоврядність; 6) делеговані державні функції; 7) відсутність консультативного статусу з урядом; 8) фінансову незалежність палат; 9) ієрархію палат; 10) відсутність державного контролю. Країна походження: Канада. Модель взаємодії ТПП, влади та промислових підприємств, що склалася сьогодні в Україні, відповідає євразійській моделі. Аналіз функції ТПП як інформаційного агента дозволяє стверджувати, що центр тяжіння у системі «держава-ТПП-бізнес» значно зсунуто в бік підприємств, тобто роль ТПП як інформаційного агента в системі «бізнес-бізнес» значно більш розвинена ніж в системі «бізнес-влада». Сьогодні палати концентрують свої зусилля на виконанні певного переліку специфічних

послуг. В роботі [52] вказується, що найбільш популярними з них, тобто такими, що мають найбільший вплив на загальний обсяг послуг регіональних ТПП України, є сертифікація походження, експертиза, декларантсько-брокерські послуги та виставкова діяльність. У сфері сертифікації походження та експертизи палата є монополістом, а тому важливо визначити, які з послуг стали б статистично значимими в умовах втрати такої монополії.

Отже, підходи до дослідження феномену торгово-промислової палати еволюціонували в рамках теорій груп, теорії союзів, теорії організацій, соціально економічних систем та інститутів. Системний підхід дозволяє говорити про існування специфічної системи взаємодії «держава—ТПП—бізнес», ключовим процесом в якій є обіг інформації.

Взаємодія торгово-промислових палат, підприємств регіону та держави може набувати різних форм. Історично склалися такі організаційно-правові форми палат як державна, англосаксонська, континентальна, євразійська та азіатська, при цьому реалізація функцій палати як інформаційного агента має свою специфіку у кожній із згаданих форм.

Система ТПП, що склалася в Україні, відповідає євразійській моделі. Взаємодія «держава—ТПП—бізнес» як мережа перетинів альянсів має визначену тенденцію до розвитку в Україні в умовах євроінтеграції як за кількісним виміром так і у якісному відношенні за рахунок зміни структури послуг та посилення ролі інформаційного агента в підсистемі «бізнес-влада».

Таким чином, торгово-промислова палата як складовий елемент інфраструктури ЗЕД, основною своєю функцією має сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. При цьому функції ТПП узгоджуються з функціями підприємств, які реалізуються у процесі їх зовнішньоекономічної діяльності. Особливості діяльності ТПП щодо сприяння експортно-імпортній діяльності підприємств Запорізького регіону, а також залучення іноземних інвестицій розглянемо у наступному розділі.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗТПП ТА ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМКІВ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

2.1 Функції Запорізької торгово-промислової палати

Запорізька торгово-промислова палата створена в 1962 році і реорганізована в 1995 році. Основною її задачею є створення системи комплексного надання послуг у сфері розвитку зовнішньоекономічних зв'язків регіону. В даний момент у діяльності Запорізької ТПП беруть участь більш, ніж 510 підприємств - її дійсних членів, що представляють практично всі галузі економіки регіону.

Законом України про торгово-промислові палати, що вступив у дію в січні 1998 року, підтверджений статус ТПП як недержавних самокерованих організацій, що поєднують на добровільних основах юридичних осіб і громадян України, сприяють експорту товарів і послуг, надають практичну допомогу підприємствам у проведенні торгово-промислових операцій на внутрішньому і зовнішньому ринках. Підвищено статус ТПП у питаннях міжнародного економічного співробітництва, законодавчо визначене право палат проводити незалежну експертизу проектів нормативних актів з питань економіки і зовнішньоекономічних зв'язків з доручення державних органів. Закон надав ТПП право звертатися в Антимонопольний комітет України від імені підприємств із заявами про захист від несумлінної конкуренції.

У 2021 року членська база Запорізької ТПП склала 512 суб'єктів підприємницької діяльності. Розподіл членів ЗТПП за масштабами та характеристиками їх підприємницької діяльності наведено на рис. 2.1. Як свідчать ці дані, основна частина (68%) членів ЗТПП представляють малий бізнес.

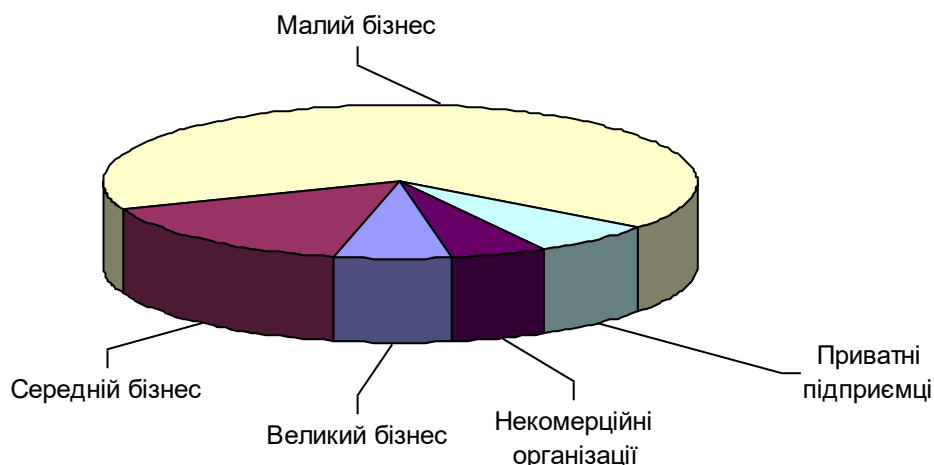

Рис. 2.1 Розподіл членів ЗТПП у 2021 р. за масштабами та характеристиками їх підприємницької діяльності

На рис.2.2 наведено структуру членської бази ЗТПП за галузями діяльності у 2021 році.

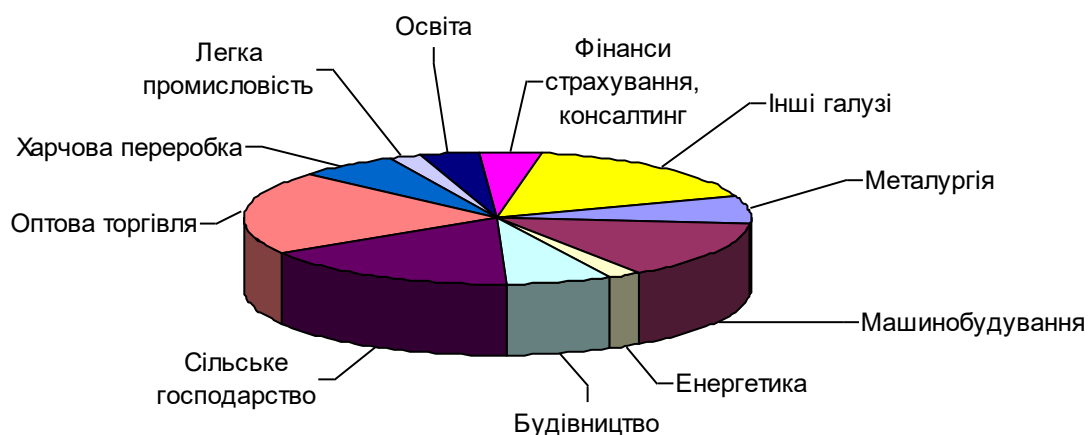

Рис. 2.2 Структура членської бази ЗТПП за галузями діяльності у 2021 р.

Робота щодо залучення нових членів Палати із числа успішно діючих підприємств, організацій та фізичних осіб визначається загальною стратегією ЗТПП. Підтримка старої клієнтської бази – складне завдання, особливо в економічно кризовий час, ще складніше – пошук і залучення нового члена, тим

більше лояльного й на майбутнє до Палати. Протягом року членська база поповнилась на 33 компанії та фізичні особи, проте виключено було – 34.

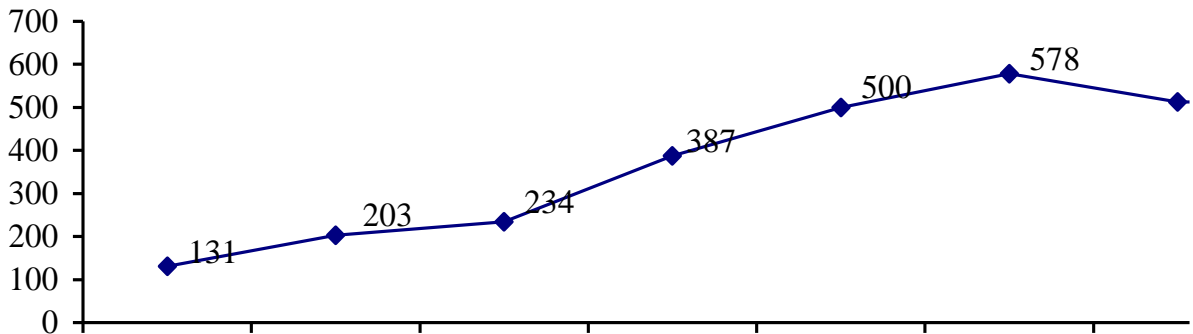

Рис.2.3 Динаміка росту членської бази ЗТПП [5]

На рис. 2.3 наведено динаміку зміни кількості членів ЗТПП за 2014-2021 рр. Високі темпи зростання кількості членів ЗТПП спостерігалися у 2016-2019 рр., починаючи з 2020 року цей показник стабілізувався. Слід відзначити, позитивну динаміку зміни кількості членів ЗТПП – представників малого та середнього бізнесу. Відповідні дані наведено на рис. 2.4.

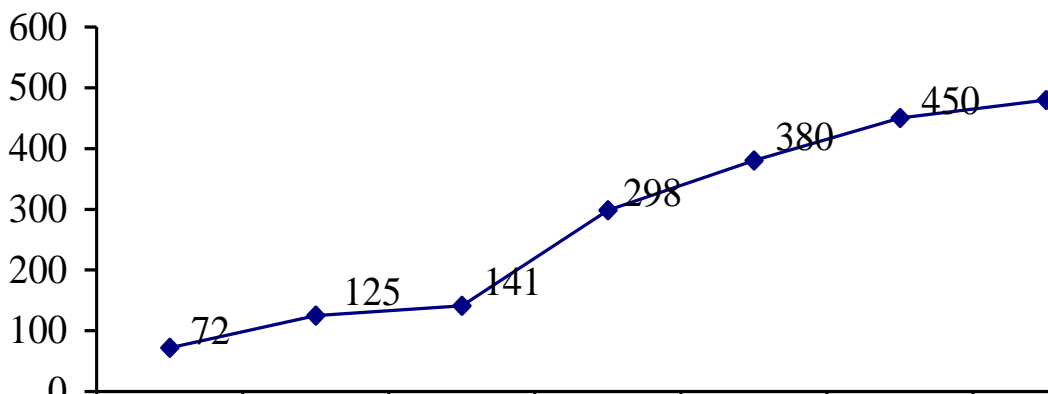

Рис. 2.4 Динаміка росту представників малого та середнього бізнесу серед членів ЗТПП [5]

Напрямки розвитку палати опосередковано визначаються змінами інтересів, пріоритетів та проблемами, що виникають у підприємців-членів ЗТПП та ТПП України.

Палата надає підтримку і захищає інтереси підприємництва в органах державної влади України, у міжнародних організаціях, сприяє у встановленні

контактів і торгових відносин між підприємствами регіону і закордонних фірм [8].

Палата є генеральним розпорядником усіх виставок, що проводяться в Запорізькій області за підтримки обласної державної адміністрації, а також є делегованим повноважним представником при секретаріаті Ради з питань виставочної діяльності в Україні.

Розглянемо організаційну структуру ЗТПП та її функції. ЗТПП включає 16 відділів. Серед яких можна виділити наступні.

Обласний центр міжнародного співробітництва займається організацією та проведенням інформаційно-консультаційних семінарів для промисловців і підприємців з питань організації і ведення бізнесу, у тому числі організацією ділових поїздок за кордон, наданням візової підтримки іноземним партнерам, проведенням презентацій закордонних компаній, пошуком іноземних партнерів для підприємств регіону, організує делегаціям регіональних підприємств відвідування виставок за кордоном, надає послуги з заочної участі підприємств на закордонних міжнародних виставках з розміщенням інформації про підприємство в каталогах учасників виставки, розповсюджує представницьку та комерційну інформацію про підприємство по торгово-економічних місіях у складі дипломатичних представництв України за кордоном, системі торгово-промислових палат світу. Відділ здійснює розміщення комерційної інформації про підприємство в закордонних економічних виданнях, а також оформлення і відправлення документів для участі в різних міжнародних освітніх програмах, стажуваннях, семінарах; на одержання технічної допомоги від міжнародних організацій.

Відділ сертифікації і декларування здійснює експертизу походження товарів і послуг, оформлення сертифікатів походження, консультує з питань митного контролю й оформлення вантажів [8], оформляє митні декларації, здійснює надання товару коду по ТН ЗЕД з видачею експертного висновку, акредитує і готує документи суб'єктів ЗЕД на митниці.

Юридичне управління здійснює представництво інтересів суб'єктів підприємницької діяльності в судах, у тому числі міжнародних; складає господарські договори, включаючи зовнішньоекономічні контракти і їхній правовий аналіз, надає консультації і допомогу у вирішенні питань, що виникають у сфері антимонопольного законодавства, надає консультації щодо розробки установчих документів і послуги з реєстрації підприємств усіх форм власності, здійснює підготовку документів для одержання висновку про наявність форс-мажорних обставин, консулює з питань Цивільного і Господарського кодексів і інших законодавчих актів.

Регіональний Центр якості у структурі ЗТПП здійснює розробку і впровадження систем управління якістю відповідно до міжнародних стандартів ISO серії 9000, розробка і впровадження систем екологічного моніторингу відповідно до міжнародних стандартів ISO 14000, проводить семінари та тренінги, підготовку персоналу підприємств із питань системного управління якістю. Центр надає консультаційно-методичну підтримку підприємствам регіону в оволодінні Європейською моделлю досконалості і принципів загального управління якістю (TQM). Регіональний центр якості проводить підготовку підприємств до участі в щорічних Українських національних конкурсах якості. Експерти і фахівці Регіонального Центра якості здійснюють комплекс консалтингових послуг з менеджменту якості.

Відділ експертизи здійснює експертизу кількості та якості товарів відповідно до вимог нормативних документів (ДСТ, ТУ), умов контрактів, експертизу якості, комплектності устаткування, увезеного на митну територію України, контроль якості експортної продукції на підприємствах-виробниках за заявками споживачів. До його функцій входять також експертиза виходу готової продукції з давальницької сировини, експертиза якості товарів з визначенням вартості за постановами слідчих органів та судів, оцінка транспортних засобів, експертиза для приватних осіб при ввозі/вивозі, при покупці неякісного товару, оформлення актів консультацій по визначенню

вартості товарів, визначення маси вантажу по осіданню судна, з видачею сертифікатів міжнародного зразка, контроль вантажів на радіаційну безпеку і вибухобезпеку, з видачею сертифікатів, затвердження документів, відповідно до умов контрактів, присвоєння товару ідентифікаційного номера в системі ЕАН, оформлення участі підприємств у системі ЕАН, консультації з питань штрихового кодування, сертифікація якості продукції за правилами системи CERTEX.

Відділ виставок організує проведення регіональних і міжрегіональних виставок і ярмарків з міжнародною участю (проведення виставок затверджене Радою по виставочній діяльності в Україні), проведення в ході виставочних заходів конференцій, семінарів, презентацій для підприємств.

Відділ перекладів засвідчує вірність перекладів комерційної і технічної документації, швидке і якісне виконання іноземних перекладів текстів будь-якої складності, переклад документації для надання в іноземні посольства, усні переклади.

Відділ оцінки майна здійснює експертну оцінку усіх видів нерухомого майна при приватизації, заставі, визначенні орендної плати, купівлі – продажу, взятті на баланс, переоцінці основних фондів, - банкрутстві, ліквідації підприємств, а також оцінку земель.

Він здійснює також проведення аукціонів із продажу об'єктів приватизації, у тому числі незавершеного виробництва, заставного майна, майна ліквідованих підприємств, підприємства-банкрутів, майна, що належить фізичним і юридичним особам усіх форм власності.

Відділ інформації надає своїм клієнтам наступні види послуг: інформаційні послуги (надання цінової й адресної інформації); розробка і розміщення WEB-сайтів на сервері; виготовлення інтерактивних презентаційних компакт дисків; підтвердження ціни зовнішньоекономічного контракту; пошук іноземних бізнес партнерів; розміщення реклами на сервері ЗТІІІ; виготовлення мультимедійних презентацій для підприємств регіону; маркетингові дослідження ринків різних товарів; розробка бізнес-планів

підприємствам різних форм власності; розробка знаків для товарів і послуг; державна реєстрація знаків для товарів і послуг.

Відділ підготовки персоналу надає послуги з організації і проведення інформаційно-консультаційних семінарів для промисловців і підприємців з питань організації і ведення бізнесу, фінансового менеджменту, маркетингу, управління бізнесом, управління персоналом, різних аспектів здійснення бізнесу в малій і середній підприємницькій структурах тощо.

Відділ з зв'язків з громадськістю і роботи з членами Запорізької торгово-промислової палати надає послуги з формування сприятливої суспільної думки про діяльність палати, вивчення проблем і потреб дійсних членів ЗТПП, аналіз актуальності й ефективності послуг, що надаються ЗТПП.

Редакційно - видавничий відділ надає послуги з підготовки та розміщення рекламно-інформаційних матеріалів замовника у всеукраїнському діловому журналі "Співдружність", розробки оригіналів-макетів поліграфічної продукції, видавничі послуги.

Відділ по роботі з агропромисловим комплексом надає підприємствам цієї галузі широкий спектр послуг, до яких відносяться послуги з проведення семінарів і тренінгів з питань ведення бізнесу в АПК, інформаційне обслуговування сільгоспідприємців, консультаційні послуги по застосуванню нових технологій і розробок сільськогосподарських НДІ, проведення презентацій і рекламних кампаній для підприємств. На базі відділу по роботі з АПК у сільських районах (Акимовський, Веселівський, Розовський, Приазовський, Приморський райони) діє мережа інформаційно-консультаційних центрів для підприємців, створений ряд відособлених підрозділів.

Третейський суд при Запорізькій торгово-промисловій палаті розглядає господарські суперечки, що стосуються виконання чи невиконання умов контракту.

При Запорізькій торгово-промисловій палаті функціонує Юридичний клуб, діяльність якого спрямована на вирішення правових проблем його

учасників - підприємств і організацій Запорізької області. Метою його створення і діяльності є обмін, вивчення і застосування передового досвіду з різних аспектів юриспруденції.

2.2 Діяльність ЗТПП щодо вдосконалення консультативного забезпечення ЗЕД підприємств Запорізького регіону

У 2021 році робота з членами Запорізької торгово-промислової палати здійснювалася за такими напрямками:

- інформування;
- робота у комітетах та ділових клубах;
- організація ділових зустрічей, презентацій, круглих столів;
- консультативна підтримка;
- сприяння розвитку перспективних напрямків економіки області.

Запорізька ТПП здійснює постійне інформування щодо проведення семінарів, ділових місій, перемовин та інших заходів в Україні й за кордоном, які можуть зацікавити підприємців та вплинути на розвиток їхнього бізнесу, надання можливості з пошуку партнерів та інвесторів. На сайті ЗТПП регулярно розміщуються комерційні пропозиції закордонних підприємств, зокрема, Молдови, Латвії, Угорщини, Польщі, Чехії, Німеччини, Ізраїль, Сербії, Гвінейської Республіки, Південно-Африканської Республіки, Португалії, Сирія, Алжир тощо.

ЗТПП здійснювала також фінансову підтримку розвитку малого підприємництва в Запорізькій області за рахунок коштів обласного бюджету через Комплексну програму розвитку малого підприємництва у Запорізькій області на 2021-2022 роки. Для малого бізнесу проведено семінар «Взаємини з податковими та іншими контролюючими органами: алгоритм ефективних дій».

Враховуючи гостроту проблем у сфері енергоефективності й енергозбереження при ЗТПП створена ініціативна група та розроблено проект Кластера з енергозаощаджувальних технологій.

В рамках «Комплексної програми розвитку малого підприємництва в Запорізькій області на 2019-2021 роки» Запорізькою ТПП у співпраці з Міжнародною Фундацією сприяння ринку і Спілкою економістів України в листопаді 2021 р. було підготовлено і оприлюднені для широкого загалу звіт про шляхи кластеризації економіки з метою підвищення конкурентоспроможності області. Щоквартально Запорізька Торгово-промислова палата бере участь у засіданнях міської та обласної координаційних рад з питань розвитку підприємництва.

У липні 2021 року Запорізькою ТПП, першою серед регіональних палат України, отримано свідоцтво Національного агентства України з питань ефективного використання енергетичних ресурсів (НАЕР) на право проведення енергетичного аудиту. За цим напрямком в грудні місяці було проведено тепловізійне обстеження ізоляції мереж системи теплопостачання газової котельні залізничної ст. Запоріжжя – Лівє. За результатами обстеження виявлено, що приблизно 3% теплової ізоляції потребує ремонту

У результаті проведеного розрахунку нормативних теплових втрат в системі теплопостачання ст. Запоріжжя – Лівє визначено, що вони складають 1'876'028'601,41 Гкал. за опалювальний сезон.

За 2021 рік за заявками судових та правоохоронних органів, страхових компаній, юридичних та фізичних осіб виконано 148 будівельно-технічних експертиз, у тому числі 49 судових.

За результатами проведення судової будівельно-технічної експертизи на замовлення Служби безпеки України в Запорізькій області щодо встановлення фактичних витрат коштів на закупівлю теплових лічильників для багатоквартирних житлових будинків м. Запоріжжя експертом Запорізької ТПП виявлений збиток, нанесений державному бюджету в розмірі 3 021 000.00 грн. (три млн. двадцять одна тисяча грн.) Протягом 2021 року проведено 7 недержавних експертиз у галузі державного експортного контролю товарів подвійного призначення.

За 2021 рік експертами-оцінювачами Запорізької ТПП виконано 579 робіт з оцінки майна та майнових прав на загальну суму 344 288 грн., в тому числі:

оцінка машин та обладнання – 122;

оцінка транспортних засобів – 92;

оцінка об'єктів нерухомості – 205;

оцінка майнових прав – 7;

інші роботи – 153.

За 2021 рік залучено до членства в асоціації «GS1 Україна» 29 підприємств області.

Надано штрихових кодів – 1178 шт.

Обґрунтованих претензій замовників стосовно діяльності Палати в галузі товарознавчої експертизи не надходило.

У 2021 році фахівці ЗТПП надавали також послуги з сертифікації походження товарів. За 2021 рік експертами палати (ЦА, Бердянська філія, Мелітопольське невідокремлене відділення) складено та засвідчено 27 381 сертифікатів походження різних форм, у т.ч. 3 426 сертифікатів форми А. Кількість уповноважених осіб, що виконували роботи з сертифікації походження товарів – 17. Запитів про верифікацію сертифікатів походження – 2. Проведено навчань з сертифікації походження – 26. Прийнято участь у трьох семінарах ТПП України з сертифікації походження.

Важливим напрямком діяльності експертів Запорізької ТПП у сфері інфраструктурного забезпечення ЗЕД є декларування. За 2021 рік експертами Запорізької ТПП (ЦА, Бердянська філія) надано 1036 послуг у цьому напрямку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Послуги ЗТПП по декларуванню у 2021 році

	Найменування послуг	Кількість
1.	Вантажні митні декларації	827
2.	Експертних висновків щодо визначення коду згідно УКТ ЗЕД, КН ЄС	209
	УСЬОГО	1036

Велику увагу фахівці ЗТПП приділяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств регіону на основі системного управління якістю продукції. Для цього систематично здійснюється консалтинг з питань системного управління якістю.

Запорізька ТПП продовжується Програма „Визнання професійної досконалості” для підприємств, що надають туристичні та пов’язані з ними послуги. Було проведено 10 аудитів підприємств.

За 2021 рік Запорізькою ТПП членам Палати та іншим підприємствам були надані наступні послуги:

- консультаційно-методичні з розробки та впровадження систем управління якістю за міжнародним стандартом ISO 9001 - надано консультації з питань системного менеджменту якості 7 підприємствам України, серед яких ТОВ „Евроінвесттрейд” м. Київ; АТ „Новатор; ДНЗ „Запорізький центр професійно-технічної освіти водного транспорту” та іншим;

- ведуться роботи з сертифікації продукції та систем якості ОДС ЗТПП „Сфера”: за звітний період видано 9 сертифікатів відповідності продукції та 15 сертифікатів відповідності систем менеджменту якості;

- проведено 10 заходів з підготовки персоналу підприємств стосовно питань системного управління якістю, внутрішнього аудиту системи якості, сучасних методів менеджменту, управління якістю обслуговування клієнтів.

У 2021 році робота із зв’язків з громадськістю традиційно здійснювалась за напрямками висвітлення діяльності Запорізької торгово-промислової палати, її дійсних членів та реклами послуг Палати. За звітний період опубліковано понад 65 інформаційних звернень.

У 2021 р. юридичне управління Запорізької ТПП здійснювало заходи щодо захисту прав та законних інтересів членів Палати та інших суб’єктів підприємницької діяльності, правового забезпечення їх господарської діяльності. Була надана правова оцінка 361 договору, що укладалися Запорізькою ТПП із суб’єктами господарювання. Надавалися інформаційно-консультаційні послуги з питань діючого податкового, зовнішньоекономічного

та господарського законодавства України підприємствам малого та середнього бізнесу – 38 замовників. Було надано роз'яснення суб'єкту підприємницької діяльності республіки Узбекистан.

За 2021 рік центром інформаційних досліджень Запорізької торгово-промислової палати надано такі інформаційно-консультаційні послуги:

- здійснено перевірку 23 знаків для товарів та послуг на тотожність;
- надані в ДП «Укрпатент» 14 комплектів документів для реєстрації знаків для товарів та послуг;
- надано 99 платних цінових довідок;
- проведено 78 інформаційних дослідження щодо наявності/відсутності вітчизняного виробництва товарів;
- здійснено патентний пошук 1 промислового зразка;
- здійснено патентний пошук 1 потенційного винаходу;
- складено 4 бази даних;
- надано 220 платних інформаційних відповідей українським запитувачам;
- на web-сайті Запорізької ТПП розміщено комерційні та інвестиційні пропозиції 102 компаній.

Спільно з головним управлінням агропромислового комплексу облдержадміністрації у приміщенні ЗТПП проведено розширене засідання Комітету з питань підвищення родючості ґрунту та впровадження органічного землеробства, у якому взяли участь біля 160 керівників та спеціалістів господарств області, представників провідних державних наукових центрів та фірм, працюючих по цій тематиці.

За звітний період навчальним центром було проведено 39 інформаційно-консультаційних семінарів, у яких взяли участь 1110 фахівців підприємств та організацій.

Таким чином, основним стратегічним напрямком діяльності Запорізької ТПП як важливого елемента інфраструктури ЗЕД Запорізького регіону є стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств регіону, що

реалізуються у таких напрямках як організація взаємодії між підприємцями всередині країни та за кордоном, сприяння розвитку системи освіти та підготовки кадрів для підприємницької діяльності, організація інформаційної інфраструктури підтримки підприємництва, врегулювання суперечок між підприємствами і розвитку вітчизняної промисловості, проведення незалежної експертизи проектів нормативних актів в галузі економіки, надання підприємствам послуг з сертифікації, організація виставкової діяльності, захист інтересів членів палат в державних органах.

2.3 Вдосконалення надання консультаційних послуг ЗТПП підприємствам регіону

Успіх України у практичній реалізації курсу, взятого на інтеграцію в Європейське співтовариство, значною мірою залежить від рівня розвитку інфраструктури ЗЕД нашої держави, важливе місце у якій займають торгово-промислові палати. Трансформаційні процеси в економіці України з огляду на ринок вимагають якісно нових форм та методів інформаційного забезпечення різних напрямів її становлення та розвитку, реалізація яких може бути успішно здійснена через функції ТПП. Після здобуття Україною незалежності проблема формування нових та відновлення втрачених економічних зв'язків - як внутрішніх, так і зовнішніх - залишається особливо актуальною. Одним із пріоритетних напрямів у розробленні та впровадженні заходів, спрямованих на прискорення розвитку та зростання економіки нашої держави, є активізація інвестиційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, а також залучення інвестиційних ресурсів за межами України.

Враховуючи динамічність сучасних інвестиційних процесів, активне використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій є важливим складником розвитку інвестиційного комплексу, особливо з погляду забезпечення ефективної взаємодії учасників інвестиційного процесу та залучення широкого загалу українських і зарубіжних підприємств, установ та

організацій до процесу інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні. З огляду на це, перед потенційними інвесторами постає проблема формування відповідної інформаційної бази, необхідної в процесі прийняття інвестиційних рішень. З іншого боку, органи державної влади і територіального управління також потребують достовірної інформації про інвестиційні процеси як на державному рівні, так і на рівні конкретної області, району чи міста. Зокрема, це стосується вкладення бюджетних коштів у конкретні інвестиційні проекти, розподілу субвенцій і трансфертів між регіонами. Така інформація є необхідною і корисною під час прийняття управлінських рішень інвесторами, реципієнтами, а також державними органами влади та місцевого самоврядування. Вона повинна надаватися регіональними ТПП.

Успіх інвестиційного бізнесу значною мірою зумовлений повнотою і якістю доступної його учасникам інформації. Сьогодні в Україні розроблено значну кількість інвестиційних проектів, які ґрунтуються на нових прогресивних технологіях і є потенційними об'єктами для фінансування за рахунок вітчизняного і зарубіжного капіталу. Однак доступна інформація може бути поверховою, що не завжди дозволяє зробити обґрунтований вибір об'єкта інвестицій. Учасникам інвестиційного процесу необхідний оптимальний обсяг інформації, пов'язаної з інвестиційними проектами, для того, щоб кожен учасник мав можливість прийняти правильне управлінське рішення. Володіючи інформацією про конкретні інвестиційні проекти та привабливість регіонів щодо здійснення в їх межах інвестиційної діяльності, інвестори мають змогу зробити відповідні висновки щодо перспектив їхнього розвитку, таку інформацію вони можуть отримати у ТПП.

Важливе значення у системі інфраструктури ЗЕД має консалтингова підтримка вітчизняних підприємств засобами ТПП. На сучасному етапі розвитку сфера консалтингових послуг в Україні перебуває на низькому рівні розвитку. Тому, одним із першочергових завдань є розробка стратегії розвитку консалтингу загалом, та зокрема консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності, яка б включала систему заходів щодо довгострокових дій суб'єктів

її реалізації, спрямованої на посилення ролі консалтингових послуг ТПП в процесах зміцнення позицій вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках. В процесі розробки даної стратегії має використовуватися системний підхід, так як необхідним є поєднання кількісних та якісних параметрів розвитку вітчизняних консалтингових фірм, стратегій суб'єктів зовнішньоекономічних операцій, оптимізації логістичних та фінансових потоків, врахування ризиків тощо. Крім того, важливим є поєднання таких функціональних підсистем, як планування, організація, мотивування та контроль. Метою стратегії розвитку консалтингових послуг ТПП доцільно визначити створення середовища сприятливого для збільшення обсягів і якості, підвищення ефективності та покращення доступності консалтингових послуг для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Проте, досягнення зазначеної вище мети та реалізація стратегії неможливі без сприятливого інституціонального середовища. На жаль, на сьогодні в Україні діють інститути та інституції, що сформувались на початковій стадії проведення вітчизняних ринкових реформ, а також має місце брак асоціативних, координуючих діяльність організацій, асиметрія і неповнота інформації, відсутність баз даних про ринки, економічних агентів, що посилює невизначеність у суспільстві. Також обмежуються можливості ефективної роботи підприємств консалтингу (тим більше у сфері зовнішньоекономічної діяльності), прийняття ними обґрунтованих інвестиційних рішень (у т. ч. в розвиток інтелектуального капіталу), натомість це часто призводить до того, що поведінка окремих суб'єктів, що надають консалтингові послуги, трактується як недобросовісна. Таким чином, є всі підстави стверджувати, що найважливішим завданням з метою активізації консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності є формування повноцінного інституціонального базису, невід'ємними складовими якого є норми, правила та інститути, що забезпечують координацію і організацію функцій.

В системі міжнародного бізнесу вагомим є вплив ТПП та професійних асоціацій бізнес-консультантів, де важливу роль відіграють кодекси

професійної етики. Завдяки дотриманню всіма членами асоціацій норм поведінки підвищується якість консультаційних послуг, а також ефективність прийняття рішень в процесі консультування. Головними функціями таких асоціацій є допомога у професійній підготовці молодих консультантів, постійне підвищення рівня кваліфікації консультантів, обмін досвідом та сертифікація послуг консалтингових підприємств. Очевидно, подібний досвід матиме позитивний вплив на розвиток консалтингу в Україні й стане дієвим інструментом в боротьбі з неетичними, недобросовісними постачальниками послуг, проте, запровадження такої практики у вітчизняну економіку потребує значного періоду часу й підтримки держави.

Таким чином, формування необхідного інституціонального середовища консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, яке б відповідало усім вимогам, є складним та довготривалим процесом, що ускладнюється особливостями системи зовнішньоекономічної діяльності.

Для повноцінного розвитку консалтингових компаній потрібне функціонування ТПП та суміжних інститутів, таких як фінансово-кредитне сприяння, кадрові агентства тощо, а також формування та розбудова мережі інформаційних ресурсів, системи навчання консультантів, співпраця з міжнародними та національними науковими центрами та ін. Більше того, з метою виходу на міжнародні ринки, де існує жорстка конкуренція в даній сфері серед великих компаній, проте є перспективи для середнього та малого бізнесу, важливим є розвиток універсальних консультаційних фірм у сферах корпоративного стратегування, інформаційних технологій та електронного бізнесу, універсальних та спеціалізованих фірм середніх розмірів для консультування з проблем загального менеджменту, стратегії та розвитку бізнесу в одній чи декількох технічних сферах або для галузевого консультування, індивідуальних консультантів та малих партнерств.

Світовою практикою підтверджена раціональна організаційно-методична модель системи інформаційно-консультаційних служб у системі ТПП, яка характеризується, як правило, такою структурою: 1) консалтингові служби, які

створюються як структурні підрозділи галузевих органів управління; 2) консультаційні структури на базі регіональних чи галузевих науково-дослідних інститутів; 3) консультаційні підрозділи громадських організацій або об'єднань підприємств; 4) консультаційні підрозділи суб'єктів господарювання; 5) безпосередньо підприємства консалтингу [6].

Важливим є також налагодження високого рівня координації та функціонування підприємств консалтингу на ринку, що можливо здійснити за допомогою створення незалежних інституцій популяризації послуг консалтингу та узгодження попиту та пропозиції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. У цьому випадку можна використати досвід розвинених держав світу й посилити на законодавчому рівні повноваження громадських та асоціативних організацій у виконанні заходів підтримки консалтингових компаній у зовнішньоекономічній сфері, а також надати державну допомогу в пошуку джерел збільшення фінансування подібних організацій. Важливо, щоб до показників ефективності функціонування інститутів популяризації та координації розвитку консалтингу увійшла оцінка практики здійснення ними роботи з поширення позитивного досвіду реалізації консультаційних проектів у зовнішньоекономічній сфері, а також захисту комерційної таємниці, прав та інтересів підприємств консалтингу на зовнішніх ринках.

Існування повноцінної системи консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності у системі ТПП неможливе без ефективного механізму комунікації, де найважливішу роль відігравали б асоціативні менеджмент-консалтингові компанії, що були б наділені більшими можливостями порівняно зі звичайними консалтинговими підприємствами. Для прикладу в Україні за належного фінансування держави та підтримки громадськості можна було б досягти ефективної координації розвитку галузі консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності.

За останні десятиліття в суспільстві зросла роль інформації, що перетворилась на важливий економічний ресурс. Тому, особливо важливим для

розвитку систем комунікацій підприємств консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності є формування інформаційного суспільства.

Варто відзначити, що налагодження повноцінної системи комунікації в сфері консалтингового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності у системі ТПП дозволить посилити факторні конкурентні переваги вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках та полегшити їх інтеграцію в міжнародну економіку. Крім того, з метою інтеграції вітчизняного консалтингу в світову економіку доцільно використовувати можливості організацій, які володіють досвідом такої діяльності, зокрема торгово-промислових палат, які допомагаючи вітчизняним підприємствам у проведенні зовнішньоекономічних операцій, веденні виставкової діяльності, організації бізнесу можуть поступово розширювати сферу впливу, збільшуючи клієнтську базу, налагоджуючи взаємовідносини суб'єктів міжнародного бізнесу з організаціями консалтингу, органами державної влади, іноземними торгово-промисловими палатами, іншими організаціями сприяння підприємництву.

Окрім внутрішніх організаційних ресурсів, для якісної інтеграції необхідно залучати інституційні елементи зовнішнього середовища. Мається на увазі підтримка з боку таких міжнародних інститутів, як СОТ, МВФ, Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація, ISO, Європейська комісія, інституції світового фондового ринку. Досягненню вказаних цілей сприятиме послаблення таких макроперешкод, як несприятливе законодавство, податкова система, слабкий фінансово-економічний стан підприємств консалтингу та обмеженість платоспроможного попиту; збільшення обсягів зовнішньоекономічної діяльності та усвідомлення об'єктивної необхідності в її консалтинговому забезпеченні; розширення діяльності закордонних партнерів та збільшення потреби обґрунтування стратегії та операційних цілей їх господарювання.

Однією з найважливіших підсистем інституціонального базису консалтингового забезпечення системи зовнішньоекономічної діяльності є моніторинг, який має здійснювати ТПП. Це дозволяє сформувати цілу

сукупність характеристик сучасного стану розвитку зазначеної вище сфери, а також висновки про ефективність впроваджених заходів. В Україні існує проблема відсутності якісного моніторингу стану розвитку консалтингу в системі зовнішньоекономічної діяльності, яка в основному обумовлена тим, що сучасна вітчизняна система збору та аналізу інформації у сфері розвитку не лише консалтингу, але й зовнішньоекономічної сфери загалом не передбачає відстеження параметрів - якісних характеристик, а також не враховує суб'єктивні оцінки підприємців, представників органів державного управління та суспільних груп, їх думку про базові параметри економіко- правового середовища консалтингу в аналізованій сфері.

Таким чином, розвиток сфери консалтингових послуг в системі зовнішньоекономічної діяльності України потребує належного інституціонального середовища (вітчизняних та міжнародних інститутів, формальних і неформальних правил поведінки економічних агентів), сприятливого для покращення доступності, підвищення якості та збільшення обсягів надання консультаційних послуг для суб'єктів зовнішньоекономічних відносин. Пріоритети державної політики покращення інституціонального базису консалтингу необхідно узгоджувати з вирішенням завдань: 1) сприяння створенню та розвитку підприємств консалтингу, 2) забезпечення співпраці підприємств консалтингу з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та зовнішніми економічними агентами, міжнародними організаціями, 3) покращення координації та взаємодії внутрішнього і зовнішнього консалтингу, 4) реалізація проектів інтеграції, кластерної та мережевої співпраці, транснаціоналізації, аутсорсингу в системі відносин суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та підприємств консалтингу. Проте, системозабезпечувальною є роль прийняття окремого нормативно-правового акту (Закону України) з регулювання ринку консалтингових послуг, у тому числі в межах внутрішньо- та зовнішньоекономічної діяльності з передбаченням визначень понять «консалтинг», «консалтингова діяльність», «підприємство консалтингу», прав та обов'язків, відповідальності

консультантів і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, механізмів забезпечення їх співпраці з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та міжнародними організаціями, реалізації проектів інтеграції та мережевої співпраці, транснаціоналізації, аутсорсингу в системі відносин суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та консалтингу, побудови єдиного інформаційного простору та його інфраструктури.

У процесі розроблення та реалізації підприємницьких проектів діяльність ТПП повинна сприяти:

- стимулюванню підприємницької активності (інформування органів влади про соціально-економічні проблеми та наявні підприємницькі проекти);
- запровадженню і формуванню бізнес-ідей підприємців та інвесторів (інформація про наявні пріоритетні напрями розвитку підприємництва, які мають підтримувати органи виконавчої влади, маркетинг, інформація про потреби ринку);
- розробленню комплексу документів щодо реалізації бізнес-ідей, у т.ч. інвестиційних замовлень, відомостей про підприємства і їхні проекти, бізнес-плани, реалізацію проектів (інформація про підприємства - потенційних інвесторів (реципієнтів), про стан на ринку);
- проведенню експертизи, оцінки та відбору найпривабливіших інвестиційних проектів (обсяг необхідної експертизи, інформація про експертів, методику проведення експертизи і оцінювання проекту, інформаційно-аналітичне забезпечення конкурсів інвестиційних проектів, виставок та презентацій);
- встановленню і підтримці стійких та оперативних взаємовідносин між можливими партнерами [2].

Реалізація інвестиційних проектів вимагає створення системи збору, обробки та зберігання інформації про хід реалізації інвестиційних проектів, вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на інвестиційні процеси, виконання поставлених завдань, відповідність отриманих результатів

плановим показникам тощо. Так завдання може успішно реалізувати ТПП. Це дасть змогу вчасно реагувати на позитивні та негативні зміни під час реалізації інвестиційних проектів, прискорити обмін інформацією між окремими структурними підрозділами, зайнятими реалізацією одного чи декількох інвестиційних проектів.

Основним елементом системи інформаційної підтримки інвестиційної діяльності, який необхідно створити, може бути мережа регіональних ТПП і інформаційно-аналітичних центрів, які дадуть змогу учасникам інвестиційного процесу отримати необхідні інформаційні послуги. Інформаційні системи і банки даних ТПП забезпечать зберігання і узагальнення інформації, необхідної для підприємців та інвесторів, органів виконавчої влади різних рівнів під час розроблення інвестиційної політики, прийняття рішень про підтримку бізнесу тощо.

Вони повинні будуватися на трьох рівнях.

Загальнодержавний рівень. Управління інвестиційними потоками здійснюється в системі ведення централізованих баз даних. Галузеві центри повинні вести класифікатори конкретних видів інформації, розробляти бази даних і відповідне програмне забезпечення, надавати доступ до інформації вітчизняних і зарубіжних інвесторів, збирати і розповсюджувати конкретну інформацію.

Регіональний рівень. Регіональні інформаційні центри здійснюють збір і обробку в регіоні. Вони повинні бути розташовані в обласних центрах і забезпечувати необхідною інформацією органи регіонального управління і самоврядування, а також підприємства малого і середнього бізнесу.

Місцевий рівень. Місцеві інформаційні центри надають інформацію підприємцям та інвесторам у малих містах і районах. Телекомунікаційні мережі інформаційних центрів забезпечують взаємодію між центрами усіх рівнів та їх абонентами і надають доступ до інформації, необхідної для учасників інвестиційного процесу, а також вихід на міжнародні телекомунікації для доступу до їхніх баз даних, телеконференцій, електронної пошти.

Для успішної діяльності ТПП щодо інформаційного забезпечення ЗЕД необхідно:

- створити систему збору інформації про підприємницькі проекти, які фінансуються за рахунок фондів підтримки підприємництва;
- сформувати системи соціально-економічного моніторингу стану підприємницького середовища на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях;
- забезпечити доступ до інформації учасникам інвестиційного процесу;
- надати допомогу у здійсненні різних операцій.

Однак реципієнтам, які планують свій бізнес за участю капіталу вітчизняних чи зарубіжних інвесторів, також необхідно мати уявлення про наміри потенційного інвестора, його діяльність, що в свою чергу може суттєво вплинути на результати прийняття інвестиційних рішень у майбутньому. Таке інформаційно-аналітичне забезпечення інвестиційного процесу доцільно проводити за відповідними критеріями.

Необхідно володіти достовірними відомостями про власників фірми-інвестора та її керівництво, історію діяльності підприємства, структуру управління виробництвом та збутом, наявність та рівень самостійності структурних підрозділів (філій, відділень, представництв) як у регіонах країни, так і поза її межами тощо. За допомогою такої інформації реципієнт матиме змогу отримати уявлення про особливості реалізації потенційним інвестором стратегії і тактики бізнесу, передбачити можливі труднощі на етапі проведення переговорів з ним, уникнути ризику, який може бути пов'язаний з банкрутством партнера у майбутньому. Як правило, досить ризиковано просувати спільні проекти з інвесторами, які вперше виходять на ринок, не мають належного досвіду роботи у тій чи іншій сфері діяльності та відповідної ділової репутації. Щоб уникнути ризику, необхідно використовувати інформацію, яку містять такі джерела:

- фондові біржі, члени яких у зв'язку із специфікою своєї діяльності володіють інформацією про ділові відносини і зв'язки підприємств, їх фінансовий стан і репутацію;
- торгово-промислові палати країн чи окремих регіонів, які ведуть інформаційно-комерційну діяльність, підключаються до різноманітних інформаційних мереж. Нині в регіонах України вони дедалі активніше функціонують та розвиваються, створюючи сприятливе середовище для проведення аналітичних досліджень у сфері інвестиційної діяльності;
- зарубіжні кредитні бюро, які займаються підготовкою конкретної інформації про діяльність підприємницьких структур. Вони також надають допомогу у виборі ділового партнера та забезпечують необхідними відомостями щодо діяльності інших контрагентів.
- самостійний пошук інформації за допомогою роботи з довідниками, пресою, монографіями та іншими науковими виданнями, мережею Інтернет. Так, наприклад, з довідника "Direktory of Foreign Capital Affiliated Enterprises" інформацію про діяльність асоційованих і дочірніх компаній у США, а найоперативнішу інформацію, що стосується інвестиційної діяльності, можна отримати на інтернет-сайтах міжнародних економічних організацій (наприклад, Консультативної служби з міжнародних інвестицій, Міжнародного центру урегулювання інвестиційних конфліктів, Міжнародної торговельної палати, Бюро економічного аналізу Міністерства торгівлі США та ін.).

Необхідно вивчити та проаналізувати показники, що характеризують діяльність потенційної фірми-інвестора. Доцільним є аналіз цих показників за декілька періодів, тобто їх динаміки та порівняння показників конкретної фірми з показниками аналогічних фірм або галузевими - середніми чи загальними. Показники, які можуть бути цінними для потенційного реципієнта інвестицій, можна розділити на такі групи:

- показники, що характеризують економічний потенціал організації: обсяги готової та реалізованої продукції (та частка цієї продукції у її виробництві в країні), валюта балансу, чисельність працівників, обсяги власного капіталу та зобов'язань (порівняно з показниками аналогічних фірм), виробнича база, кількість та потужність окремих виробничих підприємств, якими володіє інвестор, обсяги капіталовкладень, науково-дослідницька база;
- показники ефективності діяльності фірми - як абсолютні, так і відносні. Сюди, насамперед, необхідно віднести прибуток підприємства, на основі якого можна розрахувати відносні показники рентабельності продажу, активів, витрат, основного капіталу, середньої норми рентабельності. Якщо відомий показник обсягу реалізації продукції, то за його допомогою можна обчислити співвідношення обсягу продажу до активів, основного та/або оборотного капіталу, матеріально-виробничих запасів, а також частку витрат виробництва у вартості реалізованої продукції;
- показники фінансового стану фірми: коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності власного капіталу, співвідношення власного капіталу до реального, надходження власник коштів від операцій в періоді, коефіцієнт самофінансування капіталовкладень, коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів, коефіцієнти ліквідності підприємства тощо.

Для проведення прогностичного аналізу потенційних інвесторів підприємницьким структурам необхідна інформація про змінність умов та чинників інвестиційного середовища, тому важливим питанням є формування інформаційного забезпечення та можливості використання методів фундаментального і технічного аналізу. Це пов'язано з тим, що ситуація на інвестиційних ринках змінюється настільки часто, що одержання та обробка інформації в режимі реального часу може не завжди забезпечити прийняття

правильного управлінського рішення. Тому особливого значення для аналітиків при пошуку можливих інвесторів та привабливих інвестиційних проектів набувають інформаційно-аналітичні системи, які створені міжнародними інформаційними агентствами.

Підсумовуючи наведене, можна зробити висновок про необхідність формування у кожному регіоні України ефективної системи взаємодії влади, недержавних організацій та підприємств інвестиційної інфраструктури щодо комплексного обслуговування зовнішньоекономічної діяльності. При цьому одним із важливих завдань є подальший розвиток принципів інформаційної відкритості та прозорості в діяльності всіх ланок державної влади, дотичних до інвестиційної діяльності. Місцева влада та ТПП повинні постійно працювати над проведенням широкого кола заходів - інвестиційних форумів і ярмарків, науково-практичних конференцій, симпозіумів та засідань за круглими столами з інвестиційної тематики, ділових переговорів підприємців України та іноземних держав з метою підписання дво- та багатосторонніх угод.

Таким чином, перспективами подальшого вдосконалення діяльності регіональних ТПП щодо інформаційного та консалтингового забезпечення підприємницької діяльності в системі інфраструктури ЗЕД є здійснення моніторингу стану та використання інформаційного забезпечення інвестиційними процесами.

ВИСНОВКИ

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в сучасних умовах доводить необхідність суттєвої трансформації системи економічних відносин, яка охоплює виробництво, рух, експорт продукції. Однак ефективність здійснення ЗЕД регіональними підприємствами неможлива без створення відповідної інфраструктури, яка забезпечить вільний рух продукції, сировини та засобів виробництва від експортерів, імпортерів до споживачів.

Ефективність зовнішньоекономічної діяльності регіону та країни значною мірою залежить від ступеня розвитку її інфраструктури. Адекватний обсяг та надійність інфраструктури визначають спроможність країни брати участь у міжнародній торгівлі, тому її розвитку повинна приділятися значна увага. Інфраструктура постає як складне системне утворення, що має свої особливості розвитку, свої економічні ресурси та результати, свої цілі та функції і як будь-яка система характеризується через сукупність її складових елементів та аналіз взаємозв'язку між ними.

Активізація зовнішньоекономічної діяльності підприємств України та Запорізького регіону значною мірою залежить від внутрішніх стимулів підприємства: прагнення зайняти монопольне положення на ринку, підвищити конкурентоспроможність та отримати прибуток. Вплив на розвиток ЗЕД регіону з боку підприємництва відбувається за декількома напрямками: економічний (реалізується через створення коопераційних зв'язків між підприємствами у горизонтальній та вертикальній інтеграції, з банківськими та фінансовими установами, страховими, науково-технічними, інноваційними та іншими організаціями), фінансово-кредитний (має кінцевим результатом формування відповідних фондів грошових коштів), соціальний (полягає у створенні додаткових робочих місць, у збільшенні обсягів виробництва товарів та послуг).

Одним з найбільш важливих елементів інфраструктури ЗЕД є торгово-промислові палати. Вони є суб'єктами недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю. В Україні правовий статус торгово-промислових палат визначається Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні». Слід зазначити, що метою створення та діяльності торгово-промислових палат, серед іншого, є сприяння інтеграції національної економіки у світову господарську систему, створення сприятливих умов для науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та підприємцями зарубіжних країн.

Аналіз функцій торгово-промислових палат показує, що переважна більшість їхніх функцій реалізується саме у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Функції торгово-промислових палат можна умовно розподілити на такі, що делегуються державою, і такі, що делегуються підприємцями-членами палат. Серед перших - стимулювання експорту і розвитку вітчизняної промисловості, проведення незалежної експертизи проектів нормативних актів в галузі економіки, надання підприємствам послуг з сертифікації, організація виставкової діяльності, захист інтересів членів палат в державних органах. Основними функціями, що делегуються палатам підприємцями, є організація взаємодії між підприємцями всередині країни та за кордоном, сприяння розвитку системи освіти та підготовки кадрів для підприємницької діяльності, організація інформаційної інфраструктури підтримки підприємництва, врегулювання суперечок між підприємствами.

Аналіз діяльності вітчизняних регіональних торгово-промислових палат, а також Торгово-промислової палати України дозволив виділити такі основні функції, що виконуються палатами в Україні: практична допомога в проведенні торгово-економічних операцій підприємств; надання довідково-інформаційних послуг підприємцям; юридична підтримка з питань господарської діяльності в Україні та за її межами; сертифікація (оформлення сертифікатів походження товарів та послуг); переклади з іноземних мов і на іноземні мови; виставкова діяльність (організація виставкових заходів та сприяння участі підприємств у

виставках); декларування (оформлення вантажних митних декларацій); надання рекламно-видавничих послуг (публікації, рекламні заходи); професійна експертиза товарів і майна; управлінське консультування (надання опосередкованої кваліфікованої допомоги з питань ведення бізнесу).

Аналіз принципів надання торгово-промисловими палатами ділових послуг підприємцям та принципів управлінського консультування, яке можна вважати універсальною функцією торгово-промислових палат, дозволяє виробити загальні принципи взаємодії палат і підприємств: системність, етичні норми співпраці, широкі суспільні інтереси, єдність функцій, гнучкість, конкретність і об'єктивність.

Запорізька торгово-промислова палата створена в 1962 році і реорганізована в 1995 році. Основною її задачею є створення системи комплексного надання послуг у сфері розвитку зовнішньоекономічних зв'язків регіону. В даний момент у діяльності Запорізької ТПП беруть участь більш, ніж 510 підприємств - її дійсних членів, що представляють практично всі галузі економіки регіону.

У 2021 року членська база Запорізької ТПП склала 512 суб'єктів підприємницької діяльності. Розподіл членів ЗТПП за масштабами та характеристиками їх підприємницької свідчать, що основна частина (68%) членів ЗТПП представляють малий бізнес.

Напрямки розвитку палати опосередковано визначаються змінами інтересів, пріоритетів та проблемами, що виникають у підприємців-членів ЗТПП та ТПП України.

Палата надає підтримку і захищає інтереси підприємництва в органах державної влади України, у міжнародних організаціях, сприяє у встановленні контактів і торгових відносин між підприємствами регіону і закордонних фірм.

Палата є генеральним розпорядником усіх виставок, що проводяться в Запорізькій області за підтримки обласної державної адміністрації, а також є делегованим повноважним представником при секретаріаті Ради з питань виставочної діяльності в Україні.

У роботі здійснено аналіз організаційної структури ЗТПП та її функцій.

Одним з найважливіших напрямків діяльності ЗТПП є діяльність що встановлення зв'язків з потенціальними іноземними інвесторами. Ефективність діяльності Запорізького торгово-промислової палати щодо залучення інвестицій у регіональну економіку може бути оціненою на основі інформації про обсяги таких інвестицій у 2021 році.

Перспективні напрями покращення інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності регіональних промислових та аграрних підприємств та шляхи виявлення найефективніших способів організації їх зовнішньоекономічної діяльності, виходячи із особливостей спеціалізації територіального утворення, значною мірою визначаються вибором подальшого стратегічного розвитку всієї національної економіки.

Основні напрями підвищення ефективності діяльності ЗТПП пов'язані з тим, що подальшого розвитку потребує покращення інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності регіональних підприємств, обґрунтування експортного потенціалу регіонального господарства в сучасних умовах, порівняння основних напрямків його міжрегіональних і зовнішньоторговельних зв'язків з експортними можливостями.

Таким чином, підвищення ефективності діяльності ЗТПП у напрямку розвитку інфраструктурного забезпечення ЗЕД рекомендується здійснювати за рахунок розширення та отримання повноважень палат у сфері: реєстрації та перереєстрації підприємств, реєстрації іноземних інвестицій, аналізу та експертної оцінки проектів, видачі сертифікатів тимчасового ввезення товарів, створення реальних фінансових можливостей у палат для підтримки експортної діяльності малих та середніх підприємств, професійної перепідготовки кадрів для новостворюваних підприємств, суттєвого збільшення обсягу консалтингових послуг у сфері зовнішньоекономічної діяльності, електронної комерції.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Кредісов А.І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю / А.І. Кредісов. - К.: 2007. – 522с.
2. Кузнецова Н.В. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / Н.В. Кузнецова. - К.: СПЛАЙН, 2018. – 274с.
3. Почерніна Н.В. Ринкова інфраструктура зовнішньоекономічних зв'язків України: автореф. дис. ... канд. екон. наук / Н.В. Почерніна. - К., 2019. – 22с.
4. Федорець Л.М. Шляхи покращання інфраструктурного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності регіональних підприємств. Монографія / Л.М. Федорець. — К.: Промінь, 2018. — 408 с.
5. Ануфриев М. Региональные ТПП: навстречу малому бизнесу / М. Ануфриев // Меркурий. — 2021. — №7. — С. 28-29.
6. Почерніна Н.В. Державні та ринкові регулятори розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності в Україні / Н.В. Почерніна. – [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: http://www.rusnauka.com/SND/Economics/2_pochernina.doc.htm
7. Болдир Г. М. Роль торгово-промислових палат в інфраструктурному забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності підприємств / Г. М. Болдир // Економічний вісник Донбасу. — 2018. — №3. — С. 73-78.
8. Гапоненко А. Л., Пакрухин А. П. Стратегическое управление внешнеэкономической деятельностью: Учебник / А. Л. Гапоненко, А. П. Пакрухин. — М.: Омега-Л, 2004. — 472 с.
9. Пилипенко А. А. Стратегічна інтеграція підприємств у світову економіку: механізм управління та моделювання розвитку. — Монографія / А. А. Пилипенко. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2018. — 408 с.
10. Гурняк І. Л. Торгово-промислові палати у системі зовнішньоекономічних зв'язків України / І. Л. Гурняк. – К: Укр. акад. зовніш. Торгівлі, 2019. – 246с.

11. Федотов В. И. Торгово-промышленные палаты. Теория и практика / В. И. Федотов. — Саратов: Изд-во СГТПП, 2006. — 320 с.
12. Майстро С. Формування та напрями державного регулювання розвитку інфраструктури ринку [Електронний ресурс] / С. Майстро. - Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVu/2007-2/doc/2/08.pdf-С.4
13. Інфраструктура міжнародного ринку: проблеми та перспективи формування [Електронний ресурс] / О.В. Ващук. - Режим доступу: <http://www.confcontact.com/2018dec/3/vashuk.htm>
14. Бузько І.Р. Стратегічний потенціал і формування пріоритетів у розвитку ТПП: монографія / Бузько І. Р., Дмитренко І. Є., Сущенко О. А. — Алчевськ : В-во ДГМІ, 2021. - 216 с.
15. Шеховцов О. Виставки та інвестиції / О. Шеховцов, Г. Кройчик // Зовнішньоекономічний кур'єр. - 2020. - № 5-6. - С.22-24.
16. Козаченко С. В. ТПП в сучасній ринковій економіці / С. В. Козаченко, В. Є. Новицький, О. С. Довгий. - К. : Арістей, 2006. - 380 с.
17. Капуста И. Лед тронулся / И. Капуста, Н. Черепухина // Рынок капитала. - 2021. - №21-22 (69-70). - С.4-8.
18. Нечипорук М. ТПП у структурі ринку менеджмент-консалтингу / М. Нечипорук // Контракти. —2021. — №4 // (режим доступу: www.kontraktv.com.ua).
19. Кушерець Д. Економічне забезпечення розвитку інфраструктури ЗЕД України / Д. Кушерець // Збірник наукових праць. Вип. 39. - К. : ІСЕМВ НАН України. - 2020. - С. 350-357.
20. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України : навч.-метод. посібник / В. Є. Новицький, О. В. Мартинюк, Ю. М. Руденко. - К. : КНЕУ, 2018. - 260 с.
21. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : моногр. / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. - К.: КНЕУ, 2003. — 394 с.

- 22.Алексеев І. В. Стратегії ЗЕД та регулювання інноваційного розвитку виробничо-господарських структур: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.02.03 «Організація управління, планування та регулювання економікою» / І. В. Алексеев. - К., 2021. - 33 с.
- 23.Павленко І. А. Принципи та функції інноваційного підприємництва у трансформаційній економіці / І. А. Павленко // Стратегія економічного розвитку України: наук. зб. / МОН, КНЕУ, УСПП, ІСЕМВ, НАНУ; А. П. Наливайко (гол. ред). - К., 2018. - С. 22-28.
- 24.Інноваційна модель ЗЕД: потрібні системні зміни [Електронний ресурс] / Урядовий кур'єр. - 25.03.08. - Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ua&get=141&id=1045>
- 25.Інфраструктурне забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія і механізми)/ НАН України. Інститут регіональних досліджень. Ред. кол.: науковий редактор д.е.н., проф. П.Ю.Беленький. Львів, 2021. - 308с.
- 26.Инфраструктура и интенсификация экономики / В.П.Красовский. - М.: Наука, 2007.- 193 с.
- 27.Терещенко Т.В. Науково-методичні основи забезпечення розвитку інфраструктури ЗЕД. / Т.В. Терещенко. – К.: Либідь, 2019. - 241 с.
- 28.Федько В.П., Федько Н.Г. Инфраструктура товарного рынка. - Ростов н. Д.: Феникс, 2020. - 512с.
29. *Усаченко Л. М.* Теоретико-методологічні засади розвитку взаємовідносин органів державної влади з неурядовими організаціями : [монографія] / Л. М. Усаченко. - Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2018. - 343 с.
- 30.Бізнес-асоціації: пріоритети розвитку в умовах вступу України до СОТ / Науково-практичне видання. - К., 2007. – 210 с.
- 31.Федотов В. И. Торгово-промышленные палаты. История / Под ред. чл.-кор. РАН С.А. Смирнова (втор. изд.). - Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2006. - 260 с.

- 32.Петренко І. Проблематика реформування вітчизняного інституту торгово-промислових палат /І. Петренко / Формування ринкової економіки в Україні (Науковий збірник). – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019.- Випуск 12.-С. 73-78.
- 33.Макогон Ю.В. Внешнеэкономическая деятельность: организация, управление, прогнозирование / Ю.В. Макогон. - 2-е изд., перераб. и доп. - Донецк: Альфа-пресс, 2019. - 343 с.
- 34.Оптимальная практика консультативно-информационной поддержки бизнеса / Европейская экономическая комиссия. - Нью-Йорк; Женева: ООН, 2020. - 130 с.
- 35.Интернет-ресурс: офіційний сайт торгово-промислової палати України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucci.org.ua>.
- 36.Сайт асоціації торгово-промислових палат Європи. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurochambres.be>.
- 37.Интернет-ресурс: сайт світової мережі торгово-промислових палат. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldchambers.com>.
- 38.Песиков С.Г. Развитие функций управления предприятием в условиях глобализации и информатизации рыночной экономики // Российское предпринимательство. - 2019. - №6. - С. 1519.
- 39.Гурняк І.Л. Вплив торгово-промислових палат на формування стратегій підприємств регіону / І.Л.Гурняк // Регіональна економіка. – Львів, 2021.-№3.-С. 245-251.
- 40.Коваленко Л. Торгово-промислові палати України: проблема вибору моделі /Л. Коваленко. // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020.-№2.-С. 477-482.
41. Григоренко Ю.В. Взаємозалежність інвестиційного рейтингу регіонів України з основними статистичними показниками / Ю. Григоренко. // Сучасні проблеми економіки. – К., 2020.-№7.-С.8-13.

42. Довгий О.Л. Регіональні торгово-промислові палати в системі зовнішньоекономічних зв'язків України /О.Л. Довгий. / Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми ринкової трансформації України (Збірник наукових праць)/НАН України. Інститут регіональних досліджень: Відп. ред. акад. НАН України М.І. Долішній. – Львів, 2019. – Вип. 1 (XXXIX). – С. 585–593.
43. Максимів Н.Б. Оцінка інвестиційного клімату регіонів України на основі комплексного підходу /Н.Б. Максимов. // Економіка: проблеми теорії та практики.-Дніпропетровськ, 2018.-Випуск 184.-Т.3.-С.594-607.
44. Гурняк І.Л. Позичування регіональних торгово-промислових палат України / І.Л. Гурняк // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Ринкова трансформація економіки України: теорія, практика, перспективи.” – Львів, 2019.-С.64-65.
45. Пузняк Я.Ф. Рейтингова оцінка торгово-промислових палат регіонів України /Я.Ф. Пузняк.// Економічні ЕСЕ. – К.: Інститут реформ, 2020.- Вип. 16.-С.57-60.
46. Куцобин А. Об основных направления деятельности ТПП по созданию инфраструктуры информационной поддержки предпринимательства / А. Куцобин // Российский экономический журнал. – 2021. - № 11- 12. С. 82 – 86.
47. Тихонова А. Предпринимательский потенциал общества / А. Тихонова // Мир России 2019. – Т. XIII . - №1. – С. 116 – 145.
48. Николаев И. Торгово-промышленные палаты в системе внешнеэкономических связей / И. Николаев, Н. Шульга // Общество и экономика. – 2020. - № 4 – 5 С. 197 – 199.
49. Балацкий Е. Международный бизнес: противоречия развития и перспективы функционирования / Е. Балацкий // Общество и экономика. – 2021. - № 7-8. – С. 97-131.

50. Панина Е. О повышении регулирующей роли общественных предпринимательских объединений / Е. Панина // Российский экономических журнал . – 2019. - № 4. – С. 91 – 93.
51. Обыденнов А. Институциональные особенности саморегулирования бизнеса / А. Обыденнов // Вопросы экономики. – 2021. - № 11. – С. 88 – 98.
52. Пахомов Ю.М. Національна економіка в глобальному конкурентному середовищі / Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський. – К.: Україна, 2007. – 237 с.
53. Гельвановский М. ТПП в микро–, мезо–, макроуровневом измерении / М. Гельвановский, В. Жуковская // Российский экономический журнал. – 2018. – №3. – С. 67-70.
54. Петров В. Инфраструктура ВЭД региона / В. Петров // РИСК. – 2019. – №4. – С. 4-11.
55. Астахова И. Направления совершенствования инфраструктуры ВЭД региона. / И. Астахова // Бизнес-информ. –2007. – №21. – С. 71-74.
56. Ярошенко С.П. Принципы деятельности региональных ТПП / С.П. Ярошенко // Регіональні перспективи. – 2020. – №1(2). – С. 37-39.
57. Маренич А. Консалтинговые функции ТПП / А. Маренич, И. Астахова // Бизнес-Информ. – 2020. – №5. – С. 22-27.
58. Булеев И.П. Предприятие в системе общественных отношений: институциональный аспект: моногр. / И.П. Булеев / НАН Украины. Инт-т экономики пром-сти. – Донецк, 2006. – 424 с.
59. Уварова Т. Обеспечение международной конкурентоспособности / Т. Уварова // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2019. – №4. – С. 49-50.
60. Иванов Ю.Б. Деятельность ТПП в условиях рыночных отношений. / Ю.Б. Иванов – Харьков: ХГЭУ, 2018. – 246 с.
61. Чернега О.Б. Управление предприятием в условиях конкуренции: моногр. / О.Б. Чернега. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2020. – 399 с.